

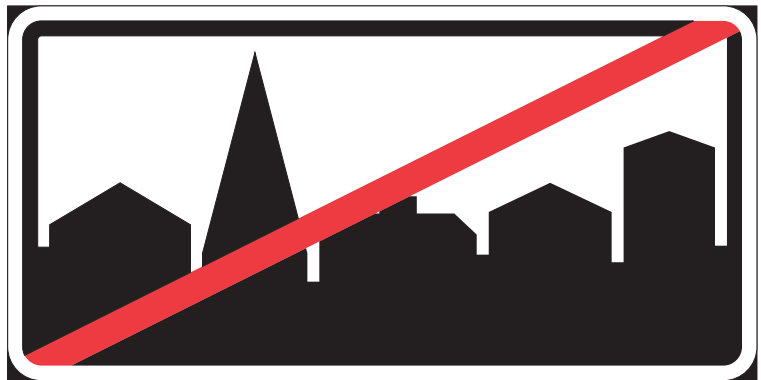
Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV SYD RAPPORT 2004:4

RAÄ FOU PROJEKT 2003

Nya stadsarkeologiska horisonter

Mats Anglert & Karin Lindeblad

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Syd

Åkergränden 8,

226 60 Lund

Tel. 046-32 95 00

Fax 046-32 95 39

www.raa.se/uv

© 2004 Riksantikvarieämbetet

UV Syd Rapport 2004:4

ISSN 1104-7526

Layout Anita Esping Bodén

Omslagsbild Tättbyggt område (upphör). Idé Stefan Larsson

Tryck/Utskrift UV Syd, Lund 2004

Innehåll

Nya stadsarkeologiska horisonter 5

Sammanfattning 5

Bakgrund och syfte 6

Sammanställning av pågående projekt 7

En europeisk utblick 7

Tre perspektiv – projektets inriktning 8

1. Ett underifrånperspektiv – den mänskliga staden 8

2. Den varierade urbaniseringen 9

3. Landskapets urbanitet 10

Seminarium och samarbete 11

Ansökan och kommande arbeten 12

Referenser 14

Nya stadsarkeologiska horisonter

Mats Anglert & Karin Lindeblad

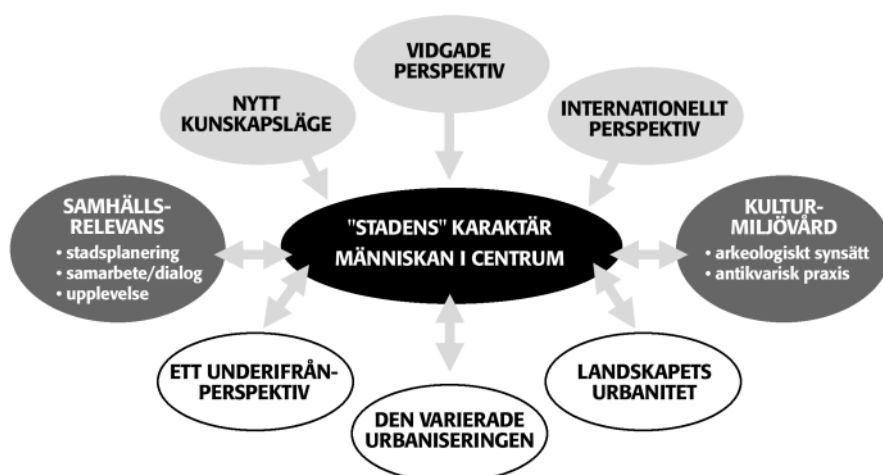
Sammanfattning

Pilotstudien ”Nya stadsarkeologiska horisonter” är ett projekt vid Riksantikvarieämbetet (RAÄ), Avdelningen för arkeologiska undersökningar (UV). Projektet finansierades år 2003 av RAÄs FOU medel. Johan Anund, UV Mitt har varit projektledare, Mats Anglert, UV Syd och Karin Lindeblad, UV Öst projektmedarbetare. Professor Hans Andersson har varit kompetensstöd och moderator vid projektets seminarium.

Pilotstudien initierades mot bakgrund av att den stadsarkeologiska verksamheten, på flera plan, har ökat under de senaste åren och att det därmed finns ett behov av en förnyelse av teoretiska utgångspunkter och nya metoder.

Årets arbete har innefattat en översiktlig sammanställning av pågående projekt och nätverk, ett seminarium har arrangerats och angelägna utvecklingsområden har definierats. Utifrån detta utarbetades en ny ansökan om medel för år 2004. Inför seminariet valde vi att inrikta oss på frågor kring stadens karaktär med människan i centrum, utifrån tre olika perspektiv:

- ett underifrån perspektiv
- den varierade urbaniseringen
- det urbana landskapet.

Dessa tre perspektiv på urbanisering låg till grund för ett seminarium som anordnades i Linköping under hösten 2003. En bred uppslutning kring seminariets övergripande tema eftersträvades. Representanter från institutioner som är inbegripna i problematiken kring stadsarkeologin i vid bemärkelse var inbjudna. Universitet och högskolor, länsstyrelser, läns museer, kommunala museer samt Riksantikvarieämbetet var representerade. Seminariet syftade även till att öppna upp för samarbete över disciplingränserna, både med traditionella och nya samarbetspartners.

Under året har en ny projektansökan utarbetats. De tre ovan nämnda perspektiven ligger till grund för de kommande arbetena. Diskussionsutbytet och resultatspridningen ska ha en tydlig återkoppling in i den stadsarkeologiska verksamheten. Resultaten publiceras i en separat volym av UV:s skriftserie. En dialog avses att föras med samhällsplanerare, kommuner och länsstyrelse. Projektplaneringen omfattar även presentationer på internationella och nationella konferenser och seminarier.

Bakgrund och syfte

Den stadsarkeologiska forskningen befinner sig i dag ett helt nytt läge. Vi har ett nytt källäge med bland annat upptäckten av järnålderns centralplatser. En förändrad syn på den tidigmoderna/moderna staden har vidgat perspektiven kronologiskt. Mot bakgrund av en förnyad teori- och metodutveckling inom arkeologin utvecklas nya frågeställningar och perspektiv på urbanitet och stadsutveckling. I detta ligger också tankar om en ökad förståelse genom ökat samarbete både inomvetenskapligt och interdisciplinärt.

Projekt Medeltidsstaden (Andersson 1978), som på flera olika sätt har präglat vår syn på urbanisering, betonade likheter och jämförbarhet mellan olika städer utifrån de då valda stadskriterierna. Efter projektet stagnerade forskningen delvis och antikvariska ställningstaganden utvecklades därmed inte. Idag finns tendenser till att se urbaniseringen betydligt mer mångfacetterad och varierande. Utgångspunkten är en dynamisk urbanisering, präglad av förändring och variation. Detta synsätt står i kontrast till de stadspresentationer projektet Medeltidsstaden genererade och som skenbarligen visar en relativt homogen grupp städer. Ett centralt begrepp idag är stadens karaktär, där varje enskild stad/urbaniserad ort måste betraktas utifrån de egna förutsättningarna.

Liksom under 1970- och 1980-talen byggs det återigen i våra äldre städer, stadskärnorna förtätas med arkeologiska undersökningar som följd. Behovet av nya teoretiska utgångspunkter och metoder har åter aktualiserats. Syftet med 2003 års pilotstudie har varit att:

- översiktligt sammanställa pågående projekt och nätverk inom stadsarkeologin
- anordna ett seminarium med deltagare från olika ämnen och institutioner
- med utgångspunkt i dessa båda formulera en ny ansökan för 2004

Sammanställning av pågående projekt

Pilotstudien inleddes med en översiktlig genomgång av pågående uppdragsarkeologiska projekt, forskningsprojekt knutna till universitetsinstitutioner, nyare avhandlingar och publikationer samt nätverk och rent antikvariska projekt som berör stadsforskning.

Vad gäller uppdragsarkeologiska projekt kan man konstatera att det rent allmänt sett har skett en ökning de senaste åren. Liksom tidigare utförs undersökningar i de äldre medeltidsstäderna men det finns även en tydlig trend att yngre städer undersöks, exempelvis Karlstad och Göteborg. De senaste åren har även större projekt kring järnålderns centralplatser utförts. I samband med dessa större projekt har det kommit flera publikationer som berör urbanisering (t ex Hedvall 2002a, Hedvall 2002b, Karlsson & Tagesson 2002, Söderberg 2003).

Vid de arkeologiska universitetsinstitutionerna bedrivs ett par projekt kring urbanisering, i en vidare bemärkelse. Som exempel kan Uppåkraprojektet i Lund nämnas samt Västsvenska urbaniseringsprocesser vid Göteborgs Universitet. Inom båda projekten har ett det utgivits ett flertal publikationer (t ex Andersson & Schedin 2001, Carlsson & Rosén 2002, Hårdh & Larsson 1998, Hårdh 2003, Nilsson Schönborg 2001).

Från framför allt Lunds Universitet har det kommit avhandlingar som berör urbanisering under de senaste åren (Carelli 2001, Larsson 2000, Tagesson 2002). Enstaka avhandlingar i ämnet finns även från Uppsala och Stockholms Universitet (Ros 2001, Hed Jakobsson 2003).

De senaste åren har flera nätverk kring urbanarkeologiska frågor bildats. Som exempel kan nämnas RAÄ, UV:s stadsarkeologiska nätverk, Stadsarkeologiskt forum i Mellansverige samt Nätverket för historisk arkeologi i Skåne. Inom det senare planeras en bokserie kring skånska städer.

Antikvariska projekt har initierats av ett par länsstyrelser. Det pågår uppdateringar av det stadsarkeologiska registret, som upprättades i samband med projekt Medeltidsstaden, bl a för Nyköpings och Strängnäs del. En värdering av urbana kulturlager utförs som ett samarbete mellan länsstyrelserna i Skåne, Sörmlands och Stockholms län. Projekten utförs i samarbete med undersökande institutioner såsom UV, ett par läns museer och Kulturen i Lund.

En europeisk utblick

Den europeiska stadsforskningen förefaller ha haft en likartad utveckling som den i Sverige. De traditionella stadsarkeologiska frågorna har dominerat, vilket inte medfört någon förändrad syn på stadsutvecklingen (se ex. *Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum 1–3* 1997, 1999 och 2001; *Haithabu und die frühe Stadtentwicklung im nördlichen Europa* 2002). För den äldre stadsutvecklingen är det fortfarande frågor kring handel, husbyggnad m.m. som dominerar. Vid den senaste stora konferensen kring europeisk

medeltid framgick att stadsarkeologin i sig inte spelat en framträdande roll under de senaste åren (*Medieval Europe Basel 2002*). Modeller för stadsutvecklingen fanns på agendan, men framför allt betonades stadens roll i relation till maktens struktur och topografi.

Tre perspektiv – projektets inriktning

Det föreligger en strävan att lyfta fram det arkeologiska perspektivet tydligare i den urbana och stadshistoriska forskningen. Möjligheterna att betrakta utvecklingen ”underifrån” har inte tidigare beaktats i någon större utsträckning. Arkeologer har utgått från de ”traditionella” stads-historiska frågorna formulerade utifrån ett skriftligt källmaterial med ett tydligt perspektiv från ovan. Nytankandet grundar sig på bl.a. en arkeologisk metodutveckling men framför allt på en teoretisk förnyelse.

Det arkeologiska perspektivet medför även en förändrad syn på staden där människan allt mer hamnar i fokus. Individens och gruppens relation till de urbana orterna blir viktig. Genom att i högre grad söka variationen inom och mellan dessa orter kommer dessutom platsernas olika karaktär att lyftas fram, vilket i sin tur leder fram till diskussioner av vedertagna begrepp.

Även på ett mer övergripande plan kan ett arkeologiskt perspektiv förnya diskussionen. Med utgångspunkt i landskapsarkeologin blir det möjligt att tala om ett områdes urbanitet. Detta synsätt står i kontrast till ett äldre, där den urbana orten förutsätts ha en direkt relation till ett omland. Genom att förhålla sig till landskapet kommer även dynamiken och föränderligheten av urbaniteten i ett vidare perspektiv att analyseras.

Följden av detta blir att urbaniseringen måste studeras i ett längre tidsperspektiv. Den aktuella problematiken kring järnålderns centralplatser gör att en koppling bakåt i tiden känns angelägen. Traditionellt har arkeologins betydelse avtagit ju längre fram i tiden det gällt. Men mot bakgrund av urbaniseringens dynamik och kraven på arkeologins samhällsrelevans bör även urbana sammanhang studeras ur ett arkeologiskt perspektiv långt fram i tiden.

Avsikten med projektet är att skapa ett nytt förhållningssätt till städer och centrala orter genom att betrakta urbaniseringen utifrån tre perspektiv. Inom de olika perspektiven analyseras flera gemensamma problemområden, vilket skapat goda förutsättningar för en helhetssyn på urbaniseringen.

1. Ett underifrånperspektiv – den mänskliga staden

Stadsarkeologisk forskning har i mångt och mycket utgått från ett ovanifrånperspektiv. Stadsplanering och institutioner, vilka legat i händerna på städernas elit, har i hög grad fokuserats. Forskningen har också till stor del lutat sig mot problemformuleringar och förklaringsmodeller som det historiska källmaterialet genererat. Inom dagens stadsarkeologi finns det dock tendenser att vidga perspektiven mot bakgrund av den kunskapstillväxt och den teoretiska utveckling som skett.

Med nya samhälleliga förutsättningar och värderingar har behovet för ”alternativa stadshistorier” aktualiserats. Staden har befolkats av många olika grupper och människor på olika nivåer i samhället, och det är dessa tillsammans som format den urbana kulturen. Vardagslivet och de ”små” historierna som utspelades i staden är också en del av det

urbana livet. Utan ett fungerande vardagsliv har inte urbaniteten kunnat reproduceras, vilket bör ha varit en av förutsättningen för att staden eller urbaniteten som projekt ska betraktas som lyckat. Utifrån sådana aspekter bör urbaniteten även studeras utifrån ett underifrån-perspektiv, där de vardagliga handlingarna med utgångspunkt i kulturlager och materiella lämningar analyseras.

Jämförande studier, både rumsligt och kronologiskt, kan ge perspektiv på livet i staden. Har stadens människor organiserat sin tillvaro annorlunda än i andra samtida bebyggelseformer? Byarna och godsens har haft sina gemenskaper. Urbaniteten och människornas interagerande har också varit föränderligt över tid. Livet i järnålderns centralplats har säkerligen skiljt sig avsevärt från 1600-talets städer, och senmedeltidens städer har kanske inte så många likheter med dagens kommuner med sina centralorter.

2. Den varierade urbaniseringen

”en tätare bebyggelse, vars invånare på grund av sina gemensamma handelsintressen bilda en samhällsenhet i ekonomiskt eller rättsligt avseende eller i bägge dessa avseenden”

A Schück 1926

”genom funktionella kriterier kan man spåra i vilken utsträckning en ort varit *centralort*, genom topografiska om orten varit en *tätort* eller inte, genom de rättsligt-administrativa om orten varit *stad* i formell mening”

H. Andersson 1978

”en stadigvarande mänsklig bosättning i vilken en betydande del av befolkningen lever på handel, industri och hantverk, administration och andra icke-agrara näringar. Den utgör en social enhet mer eller mindre avgränsad från den omgivande landsbygden. En stad lever på mat från den omgivande landsbygden och förser i sin tur denna landsbygd med varor och tjänster”

H Clarke & B Ambrosiani 1993

Hur vi definierar en stad har givetvis stor betydelse för vår syn på urbanisering, såväl ur ett vetenskapligt som ett antikvariskt perspektiv. Definitionen av en stad har varierat över tid, liksom synen på vad som varit drivkrafter för urbanisering. De senaste decennierna har projekt Medeltidsstadens tredelade stadsbegrepp, *centralort*, *tätort* och *stad*, präglat synen på den medeltida staden. Som bekant, behandlades endast de orter som kunde uppfylla det tredje kriteriet. Ett av projektets huvudsyften var att rapporterna skulle fungera som underlag för antikvariska beslut. Gränser för den medeltida stadens utbredning sattes utifrån det äldre kartmaterialet. Detta har i förlängningen inneburit att, något hårddraget, endast de orter som diskuterades i projekt Medeltidsstadens bevakats antikvariskt och dessutom utifrån den äldsta kartbilden. På så sätt har vi blivit påverkade, eller begränsade, av det stadslandskap och den rumslighet inom orten, som definierades inom projekt Medeltidsstadens. Redan i ett par avhandlingar som utkom i Medeltidsstadens kölvatten diskuterades det formella stadsbegreppets relevans för en ords urbanisering (t ex Andrén, 1985, Ersgård 1988). De senaste åren har också en delvis ny syn på urbaniseringen börjat ta form, där en ords formella och juridiska

status som stad, inte betonas lika tydligt. De formella städerna betraktas endast som en del av urbaniseringen. Samtidigt, som Hans Andersson har påpekat, ger trots allt stadsprivilegierna en indikation på privilegiegivarens syn på en viss ort under en viss tid.

Flera exempel finns från de senaste årens arkeologiska undersökningar som visar på en helt annan dynamik i en orsts rumslighet, över tid, än vad man tidigare har antagit. Dessutom poängteras alltmer olika orters egna, specifika karaktär med utgångspunkt i det arkeologiska källmaterialet. Genom att studera olika grupper och människors relation inom och mellan orter, blir variationen alltmer tydlig. De senaste åren har även ett längre tidsperspektiv lags på urbaniseringen, det är inte längre endast den medeltida perioden som diskuteras. Urbaniseringen ses även som mer mångfacetterad än tidigare och urbanisering diskuteras även för geografiska områden som saknade medeltida städer i formell mening, till exempel Värmland. Inom projektet Västsvenska urbaniseringsprocesser väljer man att diskutera just processer i syfte att poängtera att urbaniseringen inte är ett enhetligt fenomen utan kan ske på flera olika sätt under samma tidsperioder.

3. Landskapets urbanitet

I den tidigare forskningen kring urbaniteten i landskapet har ofta en utgångspunkt tagits i själva staden. Utifrån staden har man försökt definiera ett omland eller resursområde. Omlandet har varierat beroende av vilka aspekter av stadens funktion som studerats. Av betydelse var stadens handelskontakter och kommunikation ur ett större geografiskt perspektiv, men också dess roll som centralort för det närliggande området. En tydlig tendens var att utgå från den redan etablerade staden.

Förekomsten av flera centrala funktioner inom ett begränsat geografiskt område har lett fram till en diskussion kring centralområden eller noder i landskapet. I närheten av flera städer har exempelvis äldre centralplatser och storgårdar/gods legat. Inom ortnamnsforskningen har områden med centralindikerande platsnamn lyfts fram, framför allt från den yngre järnåldern och tidiga medeltiden. En hypotes är att flera av dessa funktioner senare koncentrerats till en plats, bland annat de medeltida städerna.

Men även efter att ett reglerat stadslandskap har tagit form uppträder andra mer eller mindre urbaniserade orter. Det är platser som i flera fall kan förknippas med handel, proto-industri, kommunikation, speciella näringar, rekreation med mera. En varierad urbanisering som kan följas fram till idag.

Ett påtagligt, om än indirekt, samband mellan stadsetablering/urbanitet och de centrala jordbruksbygderna kan konstateras. Ofta är det samma områden från den äldsta agrara bosättningen under yngre stenålder och framåt som utgjort de centrala bygderna. En viktig fråga i sammanhanget är hur områden som saknar städer, eller där urbaniteten har varit svag, ska betraktas. Att urbaniseringen varit svagare i sent koloniserade områden är förståeligt, men knappast i områden där bosättningar har kunnat beläggas under en lång tid.

Om utgångspunkten tidigare i hög grad varit själva platserna och deras centralitet föreligger idag en tendens att utgå från landskapet för att fånga dynamiken i urbaniseringen. Urbaniseringen kan ha tagit sig många och olika uttryck i ett landskapsperspektiv, samtidigt

som den i sig över tid har varit föränderlig. Härmed nedtonas tanken på ett linjär utveckling, och istället söka förståelsen för urbaniseringen i ett område utifrån landskapets temporalitet.

Seminarium och samarbete

De tre perspektiven låg till grund för det seminarium ”Nya stadsarkeologiska horisonter” som gick av stapeln i Linköping den 20 augusti 2003. En bred uppslutning kring seminariets övergripande tema eftersträvades, med representation från institutioner inbegripna i problematiken knuten till stadsarkeologin i vid bemärkelse. Universitet och högskolor, länsstyrelser, läns museer, kommunala museer samt Riksantikvarieämbetet var inbjudna. Seminariet syftade även till att öppna upp för samarbete över disciplinränserna, både med traditionella och nya samarbetspartner. Etnologi och stadsbyggnad får väl betraktas som ett relativt nytt inslag i den stadsarkeologiska diskussionen, medan historiker och kulturgeografer ofta förekommer i samarbete med arkeologer och medeltidsarkeologer inom stadsforskningen.

Arkeologen Stefan Larsson och etnologen Birgitta Svensson inledde seminariet med att ge perspektiv på staden underifrån. Ett alternativt historieskrivande efterlystes där stadens samtliga invånare framträder. Tidigare forskning har framför allt utgått från eliten och dess manifestationer i staden. Vardagslivet och de ”små” händelserna, vilket i första hand speglas i det arkeologiska materialet, har fått ett begränsat utrymme. Genom att försöka se till samtliga som vistas i staden, och problematisera olika grupper i relation till fysiska miljöer, kan stadens sociala mönster belysas. Sociala relationer har spelat en avgörande roll för stadsrummets gestaltning.

Den dynamiska urbaniteten var seminariets andra perspektiv eller tema. Historikern Per Gunnar Sidén framförde tre huvudbudskap utifrån en föränderlig urbanitet. Det finns två typer eller system av städer – ett centralortssystem och ett nätverkssystem. Han menade även att begreppet urbanisering bör reserveras för orter med tätortskaraktär. Slutligen pekade han på förekomsten av en artificiell urbanitet. Peter Siöström diskuterade utifrån ett stadsbyggnadsperspektiv hur vi kan närma oss ett arkeologiskt hållbart perspektiv på staden. Utgångspunkten var att integrera äldre strukturer i det moderna byggandet. Joakim Thomasson förhöll sig till begreppet gentrifiering utifrån ett arkeologiskt perspektiv. Genom exempel visade han på relationer mellan sociala grupperingar, och därmed sammanhängande uttryck för identitet, och rumsutnyttjande.

Det tredje perspektivet förhöll sig till urbaniteten i en landskapskontext. Två arkeologiska inlägg presenterades av Anders Andrén och Katalin Schmidt Sabo. Andrén utgick från två huvudaspekter som saknades i projektet Medeltidstaden – stadsplaneåtgärder och städernas föregångare. Genom exempel på stadsplaner från olika tider visades hur stadsvisioner förändrats idémässigt över tid. Betydelsen av upptäckten av järnålderns centralplatser för synen på urbaniteten underströks. Båda aspekterna kan med fördel knytas till en allmän europeisk forskning. Schmidt Sabo fastslog att det urbana är inte en plats utan snarare bör förknippas med centralitet. I ett landskapsammanhang är gränsen mellan det urbana och rurala oklar. Staden är bara ett av flera uttryck av urbanitet.

Den vidhängande diskussionen lyfte fram olika aspekter av presentationerna. Seminariets moderator Hans Andersson sammanfattade föredragen och diskussionen i ett antal punkter.

Viktiga problemområden som berördes:

- Ett långt tidsperspektiv
- Samarbete
- Internationell kontext/Europa
- Från arkeologisk undersökning till syntes
- Individens roll
- Rörelsen i landskapet
- Tillämpning av frågorna i fält
- Avgränsningsfrågor
- Relationen stad och landsbygd
- Behov av ett historiskt perspektiv i dagens stadsplanering

Avslutningsvis presenterades några tankar om fortsatta arbeten. Fyra grundläggande utgångspunkter lyftes fram:

- Det arkeologiska materialet
- Analysmetoder – den tankemässiga analysmetoden
- Samarbete mellan forskning och stadsplanering
- Kulturarvet som en del av samhällsutvecklingen

Ansökan och kommande arbeten

Målet för ovanstående pilotprojekt var att formulera en ansökan för ett projektarbete under 2004 och 2005. Syftet med projektet ”Nya stadsarkeologiska horisonter” är att utifrån arkeologiska källmaterial och metoder i ett teoretiskt perspektiv skapa ett nytt förhållnings-sätt till stadsarkeologi, vilket inkluderar både ett nytt arkeologiskt synsätt och en ny antikvarisk praxis. Människan ställs i centrum, vilket medför en ökad förståelse för urbaniteten som livsform i ett nutidsperspektiv och ett historiskt perspektiv. En förnyad antikvarisk praxis kan leda till en mer offensiv och kvalitativ värdering av olika historiska rum. Resultaten avses även leda till diskussioner kring hur

arkeologin kan användas i dagens stadsplanering. Nya arbetsätt kan leda till diskussioner kring hur det arkeologiska materialet kan användas för att förstärka en stads särprägel och fungera som en formgivande kraft. På detta sätt kan en plats tidsdjup gestaltas och därmed bidra till att skapa goda livsmiljöer. Arkeologin kan på ett tydligare sätt än idag bidra till en hållbar stadsutveckling.

Projektets genomförande är tänkt att utgå från de tre perspektiv som presenterats ovan. Ansvarig för det första perspektivet är Stefan Larsson, UV Syd. Arbetet kommer att utföras som en studie med utgångspunkt både i ett arkeologiskt perspektiv och ett etnologiskt perspektiv. Studierna bygger i första hand på litteraturstudier. Vad gäller den arkeologiska studien kommer källmaterialet att utgöras av en eller ett par aktuella undersökningar. Kontaktperson för den etnologiska studien är Birgitta Svensson, Stockholms universitet. Ansvarig för perspektivet på den varierande urbaniteten är Karin Lindeblad, UV Öst. Ytterligare en arkeolog kommer att delta inom denna del. Projektinsatsen kommer att innefatta en mer teoretiskt inriktad studie, samt en studie som genom ett aktuellt arkeologiskt material belyser någon av de ovan nämnda problemområdena. Inom temat kommer en kontinuerlig dialog med stadsplanerare att ske, och kontaktperson är Ola Wetterberg, Göteborgs Universitet. Mats Anglert, UV Syd, ansvarar för den del som handlar om urbaniteten i ett landskapsperspektiv. Dessutom kommer kulturgeograf Johan Berg, Stockholms universitet, att delta i arbetet. Arbetena kommer att genomföras som jämförande studier mellan olika regioner. Till detta tema finns även en tydlig koppling till UV:s stadsarkeologiska nätverk. Inom nätverket avses att studera olika urbana landskap med utgångspunkt i tre olika regioner, Österlen i Skåne, västra Östergötland samt trakten kring Folklandstingstad i Uppland.

Diskussionsutbytet och resultatspridningen planeras bli omfattande för en tydlig återkoppling in i den stadsarkeologiska verksamheten. Resultaten avses att publiceras i en separat volym av UV:s skriftserie. En dialog avses att föras med samhällsplanerare, kommuner och länsstyrelse. Projektplaneringen omfattar även presentationer på internationella och nationella konferenser och seminarier.

Referenser

- Ambrosiani, B. & Clarke, H. 1993. *Vikingastäder*. Höganäs.
- Andersson, H. 1978. *Urbaniseringsprocessen i det medeltida Sverige*. Medeltidsstaden 7. Rapport RAA & SHM. Stockholm.
- Andersson, S. & Schedin, P. *Den värmländska urbaniseringen*. Urbaniseringsprocesser i Västsverige. GOTARC 27, Arkeologiska skrifter. Göteborg.
- Andrén, A. 1985. *Den urbanan scenen. Städer och samhälle i det medeltida Danmark*. Acta Archaeologica Lundensia nr 13. Lund.
- Brandt, K. Müller Wille M. & Radtke, C. (red). 2002. *Haithabu und die frühe Stadtentwicklung im nördlichen Europa*. K. Schriften des Archäologischen Landesmuseum bd 8 Neumünster
- Carelli, P. 2001. *En kapitalistisk anda. Förändringar i 1100-talets Danmark*. Lund Studies in Medieval Archaeology 26. Lund.
- Carlsson, K. & Rosén, C. 2002. *Keramik i västsvenska städer från 1400-tal till 1700-tal*. Urbaniseringsprocesser i Västsverige. GOTARC 44, Arkeologiska skrifter. Göteborg.
- Ersgård, L. 1988. *Vår marknad i Skåne. Bebyggelse, handel och urbanisering i Skanör och Falsterbo under medeltiden*. Lund Studies in Medieval Archaeology 4. Lund.
- Gläser, M. (red) 1997. *Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im hanseraum I: Stand, Aufgaben und Perspektiven*. Lübeck.
- Gläser, M. (red) 1999. *Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im hanseraum II: der Handel* herausgegeben von M. Gläser. Lübeck 1999.
- Gläser, M. (red) 2001. *Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im hanseraum III: der Hausbaul*. Lübeck.
- Hed Jakobsson, A. 2003. *Smältdeglars härskare och Jerusalems tillskyndare. Berättelser om vikingatid och tidig medeltid*. Stockholm Studies in Archaeology 25. Stockholm.

- Hedvall, R. 2002a. *Urban Diversity. Archaeology in the Swedish Province of Östergötland*. RAÄ Arkeologiska undersökningar skrifter nr 45. Linköping.
- Hedvall, R. 2002b. *Arkeologi i Vadstena. Nya resultat med utgångspunkt i undersökningarna i stadsdelen Sanden*. RAÄ Arkeologiska undersökningar skrifter nr 46. Linköping.
- Helmig, G. Scholkmann, B. & Untermann, M.(red.) 2002. *Medieval Europe Basel 2002 Centre Region Periphery 1–3*. 3rd International Conference of Medieval and Later Archaeology. Hertingen.
- Hårdh, B. (red). 2003. *Fler fynd i centrum. Materialstudier i och kring Uppåkra*. Acta Archaeologica Lundensia 45. Lund.
- Hårdh, B. & Larsson, L. (red.) 1998. *Centrala platser, centrala frågor. Samhällsstrukturen under järnålder*. En vänbok till Berta Stjernquist. Acta Archaeologica Lundensia 28. Lund.
- Karlsson, P. & Tagesson, G. (red). 2003. *I Tyskebacken. Hus människor och industri i stormaktstidens Norrköping*. RAÄ Arkeologiska undersökningar skrifter nr 47. Linköping
- Nilsson Schönborg, G. 2001. *Kinesiskt importporlin i Göteborg sett ur ett arkeologiskt perspektiv*. Urbaniseringsprocesser i Västsverige. GOTARC 39, Arkeologiska skrifter. Göteborg.
- Ros, J. 2001. *Sigtuna. Staden, kyrkorna och den kyrkliga organisationen*. OPIA 30. Uppsala.
- Schück, A. 1926. *Svenska stadsväsendets uppkomst och äldsta utveckling*. Stockholm.
- Söderberg, B. 2003. *Järrestad. Huvudgård i centralbygd*. RAÄ Arkeologiska undersökningar skrifter nr 51. Lund.
- Tagesson, G. *Biskop och stad. Aspekter av urbanisering och sociala rum i medeltidens Linköping*. Lund Studies in Medieval Archaeology 30. Lund.